
 BUTLLETÍ DEL
CENTRE EXCURSIONISTA
DE CATALUNYA

ANY XI

JUNY DE 1901

N.º 77

ARTUR OSONA

Avuy ens reunim aquí a recordar coralment a tres bons patricis. Es això un acte just y convenient. Es un consol, y conforta l'esperit de tots els que treballen a la major gloria de nostra benvolguda patria, el saber que, quan Déu disposa que efectuin el trànzit d'aquesta a l'altra vida, els que resten ressegueixen l'obra del company que'ls ha deixat, ponderen sos mèrits, alaben ses bones intencions y les presenten com a exemplaritat al jovent que, assedegat de bon amor a la patria benhaurada, ve a reconfortar-se estudiant y admirant l'obra dels que esventaren la polsaguera de l'olvit o de la mala fe que emmascarava les belleses de tota mena que omplenen les planes hermoses de la nostra historia.

Són ben necessaris aquests actes; és precís que covi en nostres cors l'aconsolador afecte de la gratitut envers els que's neguitejaren pera portar llur concurs a la grandiosa obra de fer renàixer la, per nosaltres, tant estimada personalitat de Catalunya. Sigui gran, sigui petit el resultat que aquells hagin obtingut, a tots cal agrair-los la bona intenció y la ferma voluntat que demostraren. Són ben necessaris aquests actes pera treure de nostre caràcter aquest apocament, aquesta modestia humillant com si fossim

(1) Llegit el dia 19 d'Abril.

d'una raça inferior. Són necessaris perquè'ns hem de redreçar, hem de ponderar l'obra total dels patricis que treballen honrada y desinteressadament, hem de crear reputacions, hem de donar halè als que se senten ab cor pera anar a la lluita, perquè aquests cors grans que poden y saben lluitar són els núcleus aon cristallisen, aon s'hi acoblen els esforços y prenen direccions y formes profitoses els treballs realitzats individualment.

Hem de convence'ns de que cada hù ve obligat a treballar pera tots y tots pera cada hù; hem d'esser més altruistes sense descuidar el nostre jo; hem d'acoblar el nostre esforç ab el del nostre costat; hem de buscar a tot-hom en ses bones qualitats com a llaç d'unió y no en sos defectes pera rebutjar-lo; a tots hem de cridar a la nostra obra, fent-los saber que llur concurs és esperat y agrait y may será discutit, ni bescantat mentres la bona fe hi traspui per tots indrets.

Prou els enemichs de la nostra terra ens tenien amagades totes les nostres glories; prou procuraren enrunar totes les belleses de la nostra patria; prou han procurat y conseguit dividir-nos a tots; prou treballen desesperadament pera que no'ns tornem a unir; però nosaltres, donant-nos compte d'aquesta deplorable situació, hem de lluitar esforçadament pera unir a tots els catalans en una sola aspiració suprema y salvadora: en l'amor entranyable á tot lo nostro, a la terra, a l'idioma, a les costums, a les lleis, a la música, als monuments, a l'industria, al comerç, als homes que s'assenyalaren, a tot, a tot lo que és vida, a tot lo que caracteriza nostra personalitat, sense barreja de cap mena que la desnaturalisi.

Si en el comerç de la vida moderna'ns trobessim a faltar quelcom, endrecem nostres mirades cap al Nord: és allí ont hi ha la vida esplendent d'aquell còs social que pel treball y l'estudi cada dia acobla noves forces materials y intel·lectuals. No gireu may vostres mirades cap a ponent, perquè allí la descomposició y el rebaixament han anulat totes les energies.

Això és lo que barrocrament brolla de mon pensament al concentrar-me y reflexionar sobre l'acte disposat pel CENTRE EXCURSIONISTA a la bona memoria del nostre amic y company entusiasta D. Artur Osona. Y pot-ser se m'ha acudit per haver-ho enraonat tots dos, quan, ell darrera y jo al davant, anavem pels corriols o per les carreteres, pujant y baixant montanyes o seguint avant per les valls catalanes donant explay al nostre còs y al nostre esperit, respirant amplement l'aire pur de les nostres montanyes, al mateix temps que ell anava apuntant en sa llibreta'ls noms de serres, turons, fonts, masies, rieres o ermites o runes glorioses, tot lo que poguéis guiar als amadors de la nostra patria a l'anar-hi a espigolar lo molt y bo que encara hi resta d'aquell passat gloriós, o bé als que solament hi vagin a admirar els grandiosos y feréstechs o gemats y poètics llochs que's troben arreu per la nostra estimada terra.

L'Osona n'era un d'aquests homes entusiastes que cal memorar, ja que tenia per ideal la grandesa de la nostra terra per damunt de tot y desitjava tenir aptituts especials pera lograr-ho. Davant d'una obra tant gegantina's convencencia de lo impotent que és l'home isolat y comprenia la necessitat de l'esforç col·lectiu y continuat per algunes generacions. Per això fou un dels que més treballaven en l'obra del nostre CENTRE, y sempre deya que calia anar depressa, que la feina era gran y el temps curt; ens halejava a tots a resseguir la nostra patria, ens guiava en el camí que havíem de seguir y, boy caminant adalerat, anava indicant, a dreta y esquerra, aont hi havia quelcom que calia conservar, enlairar o estudiar.

Y la volia, a la nostra terra, ben catalana y ben lliure, y per això y per son caràcter especial odiava d'una manera aparatosa y ostensible als que l'han desnaturalizada y subjugada. Quan, després d'arribar al cim d'una enlairada serra, dominavem un bon troç de la terra que'ns ha vist néixer, al girar-se cap a ponent deixava anar tota una lletania d'insults a tot lo que d'aquell indret ens ve: des-

de'l vent xardorós que tot ho corseca fins a l'esperit semítich que ensopeix totes les energies. Son entusiasme'l feya traspasar el Pireneu, la nostra montanya generadora, baixava cap al Conflent, al Vallespir y al Rosselló, corria per les planes de la França, pujava als cimals més enlairats y passava'ls poètics llachs de la Suiça, s'endinzava en les misterioses selves o en el llegendari riu d'Alemanya, s'admirava en la monumental Italia septentrional, respirava tot aquell ambient de civilització y retornava envejant de no poguer portar tot aquell esperit pera deslliurar a sa patria desgraciada, en mal hora junyida a una inqualificable companyia.

Ell ne protestava a tot'hora del jou que les injustícies internacionales posaren als catalans, y pera treure-se'l de sobre (encara que no més fos nominalment) havia provat moltes vegades de naturalisar-se ciutadà alemany, suïç o francès.

No poguent-ho lograr directament per les riguroses formalitats que són necessaries, procurà congraciarse l'afecte dels andorrans y se féu nombrar fill adoptiu d'aquella república catalana pera usar de la prerrogativa que tenen sos fills de posar-se sots la protecció de França quan són fóra del seu país. D'aquesta manera's feya l'il·lusió que havia lograt escapar d'aquell jou que tant odiava.

En ses nombroses y continuades excursions per les terres d'Europa's relacionà ab reputats excursionistes estrangers, ab els que cambiava'ls coneixements y datos adquirits sobre les particularitats característiques de la nostra terra. El coronel Prudent tot sovint li enviava a consultar sos treballs.

Més de 20 anys d'excursionejar per Catalunya li havien donat un extens coneixement de la nostra patria y d'una manera especial la topografia, hidrografia y *folk-lore* catalans, que és tot lo que constitueix el material de sa col·lecció de Guies itineraries. Llegint-les se té un coneixement abocetat de tot lo que hi ha a Catalunya, ab indicacions ben útils als que han d'anar, com s'acostuma dir, *sobre'l terreno* a fer estudi particular o seriós sobre alguna

de les branques constitutives de la personalitat de Catalunya. Són de gran utilitat, perquè faciliten el treball d'una manera extraordinària; al desembrossar el camí que s'ha de seguir, ha fet que s'hi pogués caminar ab molta més facilitat.

Això ha sigut una tasca de bon patrici, és una tasca humil que hauria passat desapercebuda si'ls seus companys de CENTRE no l'haguessin aixecat al nivell dels bons catalans el dia que la Mort el feya baixar a sota terra.

És un acte digne, l'acte que tots junts ara estem aquí realisant, és un acte de mutual correspondència afectuosa que va de l'Osona al CENTRE y del CENTRE a l'Osona. El CENTRE EXCURSIONISTA era pel Sr. Osona la condensació dels seus principals afectes, perquè era aquí aon se desenrotllaven les idees que l'animaven. Si per sa manera especial d'esser, si pel seu caràcter independent (que l'obligava a anar sempre acompanyat de poques persones), no venia a asseure-s aquí y actuar personalment en els actes socials que celebrem en aquesta sala, no per això li passaven desconeguts ni deixaven d'interessar-lo.

De tot s'enterava, tot ho discutia, ab els que anavem en sa companyia, expressant idees y donant parers, exposant projectes y indicant persones que poguessin realitzar-los. Algunes de les idees que aquí s'han portat a la pràctica han nascut en aquestes sessions que ab ell celebravem abans o després d'haver-se celebrat les del CENTRE.

Aquest entusiasme per la nostra corporació va sentir-lo fins an aquella hora solemne que l'home dicta les disposicions que vol que's compleixin després de sa mort, disposicions sagrades que és d'esperar se compliran escrupulosament, ja que és la darrera prova d'amor que pot donar-se als que hem estimat.

Va disposar en son testament que nomenava marmessors, pera cumplir sa darrera voluntat, a socis de la nostra corporació (als quals, fins ara, ningú ha dit res); va ordenar al seu hereu, que ha resultat esser sa viuda D.ª Manela Vila, que després que ella morís entregués tota la biblioteca al CENTRE EXCURSIONISTA DE CATALUNYA, o a la

societat similar que l'hagués substituït o en son defecte a la biblioteca Arús. Va disposar també que, desseguida d'esser ell mort, el CENTRE entrava en possessió de la propietat de ses Guies itineraries y que ab son producte's construís una barraca-refugi al cim del Montseny, en el turó de l'Home, que portés el nom de *Refugi Osona*, encarregant-me particularment que les anessin perfeccionant tot lo possible en les edicions successives.

Sembla que la biblioteca serà entregada al CENTRE mitjansant inventari, sense esperar la mort de la viuda, y que quan s'entregui la biblioteca s'enraonarà com pot fer-se'l traspas de la propietat, perquè hi ha qui opina que això del Refugi també podria fer-ho la viuda, però que per deferència al CENTRE miraran si aquest pot encarregar-se de l'administració de la propietat de les obres quan estigui cobert el deute que per ara tenen.

Boy esperant el compliment de ses darreres disposicions, tots nosaltres, el CENTRE EXCURSIONISTA, ha de quedar profundament agrait del generós impuls que va dictar-les. És una hermosa mostra de solidaritat en el compliment de la nostra tasca social el voler ajudar-nos fins després de mort per medi de ses obres benemèrites, y el voler que tots aquells llibres, que ell havia escullit pera formar sa valiosa biblioteca y que havia sigut l'aliment intel·lectual de son esperit, servissin també pera conrear l'intel·ligència dels seus companys y contribuïssin, per lo tant, al major perfeccionament de l'obra y fi que persegueix la nostra corporació.

Aquestes dugues disposicions pòstumes tenen exemplaritat pera les persones adinerades; són una hermosa indicació pera que després de pensar en la familia pensin una mica en la col·lectivitat social, de la que tots ens hem de preocupar, qui ab sos caudals després de la mort o ja en vida, o bé ab sa cooperació personal, perquè si nosaltres no'ns cuidem de lo nostre se n'acostuma cuidar en profit seu un estrany que tot ho malmena o un espavilat que tot ho arreplega.

Era'l Sr. Osona un bon ciutadà que al mateix temps

que's cuidava escrupulosament de lo seu s'interessava per la cosa pública de tal modo, que sempre se'l trobava a punt d'una manera entusiasta. Encara recordo les memorables eleccions de Vilafranca de no fa molts anys, en les que alguns amichs nostres d'aquell districte varen proposar a un diputat que fos genuinament de la terra; encara recordo aquella mena de creuada de Pere l'Ermità en la que tots nosaltres, sense experiencia política, ens escampàrem, plens d'entusiasme y bona fe, pel Panadès y comarques veïnes, y allavors haguereu vist al Sr. Osona anant per les serres d'Ordal visitant pobles y masies cridant als seus amichs, incitant-los a que's recordessin que havia arribat l'hora de deixondir-nos, que havia començat el moment de les reivindicacions y que calia que enviessim a les Corts de l'Estat espanyol a una persona catalana que allí fos el ressò de lo que volen els bons fills de Catalunya, fos la veu encoratjadora pera començar la regeneració de la nostra terra.

Si ell fos viu, en els moments actuals seria també un dels que treballarien ab més fe y entusiasme. Era d'aquells que may se descoratgen, dels que diuen que si no reixeix a la primera, se'n surt a la segona, y si no a tercera. El veurieu, com allavors, excitar als seus nombrosos amichs a que, com a bons ciutadans, contribuïssin a l'elecció dels catalans que han d'anar a representar als catalans.

El CENTRE, donchs, se complau en tributar un homenatge de respecte al bon amich y company, a l'entusiasta cooperador de les tasques de nostra corporació, al bon patrici y a l'honrat català.

PERE PAGÈS Y RUEDA

VÍCTOR BALAGUER

Pel Desembre de 1824 nasqué a Barcelona en Víctor Balaguer, y abans de cumplir els catorze anys no tant sols

havia escrit, sinó que li havien representat y aplaudit un drama a Barcelona mateix. Malgrat haver començat tant jove la carrera literaria, desde l'any 1838 ni un sol n'ha passat fins al present 1901, any de sa mort, que tots plorem, en que no hagi lluit el nom de Balaguer en la portada d'alguna obra original o traduïda, inèdita o repetida ab esmenes y nous estudis, passant de doscents els articles de la seva bibliografia, y sempre demanant al públich que li perdoni les errades filles de la premsa ab que treballa, en gracia a la bona voluntat que l'anima a estendre l'exacte coneixement de la patria oblidada.

Ningú més que ell ha escampat y fet simpàtic per tot el món el nom de Catalunya; ningú ha vulgarisat més ses típiques llegendes y costums; ningú ha popularisat més la seva historia; ningú ha contribuït més que ell a que s'estudiessin y apreciessin les nostres antigues lleis, y poch abans d'ell posaren a les mans de tot-hom guies breus y fidels que servissin pera visitar ab facilitat y fruit els monuments més preuats de la nostra terra, les viles més notables de les comarques catalanes.

En efecte: l'any 50 conta una notable expedició feta a *Sant Miquel del Fay*. El 51 descriu Manresa y Cardona, y en *Los frailes y sus conventos* dóna notícies detallades de l'istoria y edificis dels principals monastirs, abadies y altres cases religioses d'Espanya, demostrant la preferencia de costum per tot lo català y barrejant, ab el gust literari de l'època, les fantàstiques llegendes ab les realitats més positives. El 52 publica'ls seus records de viatge pel nord de Catalunya y per les principals ciutats de França; y surten en forma de llibre les seves descripcions de Montserrat donades a llum dos anys abans, semblant que resuciti la montanya. Encarregat l'any següent de la càtedra municipal d'Historia de Catalunya, comunica als seus oyents tota l'admiració que sent per les gestes dels nostres avis, començant a desvetllar l'ensopida ànima catalana y essent premiats els seus esforços ab el títol de Cronista de Barcelona. El mateix 53 són objecte d'especial estudi'ls monastirs de Ripoll, Poblet, Santes Creus y Sant Cugat en son

llibre *Cuatro perlas de un collar*. Durant el 57 les llibreries vénen les seves Guies de Barcelona pel ferro-carril a Arenys de Mar, Granollers, Tarrassa y Martorell, y causa intensa emoció, despertant viva curiositat, la guia de Montserrat y de ses esplendents coves per ell tornades a descobrir y per primera vegada descrites ab entusiasme de veritable poeta, essent son amor a la montanya santa tant comunicatiu que'l seu llibret el coneix tota l'Europa, gracies a haver sigut traduït al francès y a l'alemany.

En 1859 és quan en Balaguer sintetisa tot el seu afecte a la llengua catalana, contribuint, com qui més ho hagi fet, a l'instauració dels nostres Jòchs Florals, quina volada encara dura y sembla haver de perdurar, essent honor, exemple y corona dels nostres escriptors en vers y en prosa, dels quals ell és el primer en merèixer el títol de Mestre en Gay Saber, just premi concedit al que pera sempre més havia de portar el nom de Trovador de Montserrat, guanyant-lo dos anys abans ab sa inspirada poesia *A la Verge*. El 63 ab l'*Historia de Cataluña* y el 65 ab *Las calles de Barcelona* consegueix que'l món enter se fixi en lo que ha valgut, val y pot tornar a valdre la nostra estimada Mare Catalunya, y posa tant alt el nom català que ja ningú més pot atrevir-se per ignorancia a tractar ab menyspreu la nostra gran casa pairal. A Madrit publica més tard noves edicions de les seves poesies y tragedies, traduïdes pels primers poetes castellans y estrangers; y si en 1875 se li obren de bat a bat les portes de la Real Academia de l'Historia pera que pugui aixecar sobre'l seu merescut pedestal l'estatua de la literatura catalana, ja tant enlairada ab l'*Historia de los Trovadores*, en 1883 fa l'elogi complert de les literatures regionals a l'entrar triomfalment en la Real Academia Espanyola. Tant en l'una com en l'altra d'aquestes dugues savies corporacions és considerat ab plena justicia com a representant lligítim de Catalunya, y tots els treballs que a l'istoria o a la llengua de la nostra terra's refereixen y an aquelles academies se presenten, a Víctor Balaguer se n'encarrega l'estudi y ell el porta a bon terme ab una imparcialitat que no exclou l'amor a les coses de

casa; bones proves en tenen lo mateix aquest CENTRE que les dignes associacions que en son noble camí l'han precedit, ja que en totes ocasions contribuí a llur creació y desenrotllament, sentint y expressant com a viu dolor de l'ànima la pena que li causava que'ls saborosos fruits de llurs notables excursions científiques no fossin més coneguts y apreciats en les terres de llengua castellana.

Aixís com, gracies a l'exemple y als treballs d'en Balaguer, l'arbre dels Jòchs Florals ha anat rebrotant per totes parts, tenint avuy dia poderoses soques en les principals ciutats d'Espanya y fins al mateix cor de la Germania, en l'hermosa Colonya, també la Societat excursionista, que ab tanta fe y tant lluïment treballa, al centre de Castella nasqué al calor de la llar del nostre fervent patriici.

Si és inútil parlar de sa carrera política, per esser de tots prou sapigut que fou diputat, senador, president del Tribunal de Comptes, y del Consell d'Estat y quatre vegades ministre de la Corona, just és fer constar que'ls alts llochs per ell ocupats li serviren principalment pera confirmar son demostrat amor a la nostra terra y pera fortaleixer totes les nobles aspiracions de Catalunya, no essent possible passar en silenci la creació del Museu-Biblioteca d'Ultramar a Madrit, deguda a les seves fructuoses iniciatives, lo mateix que la protecció que va prodigar a l'Exposició Universal de Barcelona, y molt menys encara la fundació y sosteniment de la Biblioteca-Museu Balaguer a Vilanova y Geltrú, a la qual dedicà per complert la seva fortuna, el seu talent y el seu treball, fent-la per fi hereua de tots els seus béns com a representació viva y eterna del seu constant amor a la nostra benvolguda Catalunya.

LITERATURA ORAL CATALANA

DITXOS TOPICHS

(Continuació)

Si voleu que vos les digui
les quatre ciutats del rey:
Montsorés y Foradada,
Marcubau y Paradell (1).

Adiós, Tortosa famosa.
la de los siete portales,
que me voy á Zaragoza
á ver los toros reales (2).

(1) Aquests quatre pobles són de l'Urgell, d'aont és aquesta corranda.

(2) Encara que en castellà, he volgut copiar aquest cantar y els dos següents per haver-los recullit a Tortosa mateix. En materia de despedides, la musa popular ne té d'inimitables. De tots coneguda és aquesta *malagueña*, plena de dolcíssim sentiment:

Adiós, Málaga la bella,
ciudad donde yo nací:
para todos fuiste madre
y madrastra para mí.

Jo he recullit el següent cantar:

Adiós, Cherta de mi vida;
las espaldas te voy dando:
yo no sé qué queda en ella
que mis ojos van llorando,

que és quasi tant sentimental com l'esmentada *malagueña*. En la següent despedida ja s'hi veu la resignació:

Adiós, Cherta de mi vida;
mucho me duele el dejarte;
pero tambien considero
que siempre no he de estarme.

La següent l'he sentida cantar més d'una vegada, ab acompanyament de guitarres, pels pobres quintos çaragoçans:

Adiós, noble Zaragoza;
adiós, pulido arrabal;
adiós, plaza de la Seo;
adiós, Virgen del Pilar.

Tortosa la valerosa
rodeada de balcones,
y en medio de la ciudad
una fuente con cañones.

Tortosa, para regalo;
Madrid, para la nobleza;

Aquest cantar y el següent, propri dels quintos de la provincia de Huesca a despedir-se de llurs pobles, m'han omplert sempre de sèns igual tristura:

Que llores, ni que no llores,
ni que dejes de llorar,
carreterita de Huesca
tendrás, al fin, que tomar.

No són menys sentides les següents:

Adiós, Caspe, Quinto y Gelsa;
adiós, La Zaida y Samper:
Alcañiz y Valdealgorfa,
¿cuándo os volveré á ver?

Adiós, Mequinenza, adiós;
adiós el cuadrante nuevo;
adiós, casa de mis padres,
que Dios los tenga en el cielo.

Adiós, cueva del Chinel (a);
adiós, del Chinel la cueva,
donde van las buenas mozas
á bèber el agua fresca.

Adiós, calle del barranco,
con su arbolera bonita,
convento de capuchinos,
Santa Bárbara bendita (b).

La següent, propia de la Ribera de l'Éssera, és una despedida burlesca:

Adiós, pueblo de Aguilar (c),
rodeado de carrascales,
y las damas que están dentro
para desmayar galanes.

(a) Cova de Mequinenza, aon els veïns hi tenen armariets, oberts en la roca y tancats ab clau, en que hi posen els cantis pera refrescar l'aigua. En aquesta cova hi ha *bufador* d'un aire tant fresch que quasi no's pot aguantar.

(b) Llocs de la vila de Graus (Huesca), d'aont és aquest cantar.

(c) Aguilar està en la vora esquerra de l'Éssera, entre Vacamorta y Santa Liestra.

Barcelona, para tropa;
para jardines, Valencia (1).

Déu mantingui Orsavinyà (2),
per pler d'està.

Si l'Aguda fos perduda
y Torà fos ensorrat,
Massoteres fóra plata,
Guixona sobredaurat (3).

Terra de Dosrius,
terra regalada,
que ab pinyons y pa
passen la semana (4).

A La Roca
el sol hi toca;
Granollers
lo sol hi neix;
a Vilanova,
flor nova;
Vallromanes, romanins,
y a La Roca escorxen pins (5).

(1) Aquest cantar és lo mateix que aquest tant conegut:

Sevilla, para regalo;
Madrid, para la nobleza;
para tropas, Barcelona;
para jardines, Valencia.

cambiant Sevilla per Tortosa.

(2) Pagesia damunt de Sant Pol, en la costa de Llevant.

(3) L'Aguda és un turó que hi ha damunt de Torà, poble de la provincia de Lleida, d'aont són també Massoteres y Guixona.

(4) Publicat en mon excursió pels encontorns de Dosrius. Vegis l'any VI de nostre Butlletí.

(5) Tots els pobles esmentats en aquest ditxo són dels encontorns de Granollers. Hi ha una corranda que comença del mateix modo:

A La Roca'l sol hi toca,
al Vallès lo sol hi és;
més s'estima una minyona
que una bossa de dinès.

A Tudela, la ciguèla;
a Seró, lo cigaló;
a Collalsat, la tortuga,
y a Viubes lo pescador (1).

DICTERIS Y MOTIUS CONTR'ALS POBLES

A Igualada són xerraires;
a Montmaneu, mentiders;
als Hostalets, embusteros,
y a Cervera botiflers (2).

(1) Pobles de l'Urgell. Ciguèla equival a cigala.

(2) Pobles fronteritjos en les provincies de Barcelona y Lleida. En *El Folk-Lore Andaluç*, any esmentat, pàgs. 439 y 440, hi ha dos dictats tèpichs que poden referir-se an aquest:

Jerez, de los caballeros;
Fregenal, de los señores;
La Higuera, de los borrachos;
Cumbres Altas, de ladrones (a).

En Cubas son borrachos
y en Griñón micos,
y en Carranque rebuznan
como borricos.

Jo he recullit els següents cantars, que poden també referir-se al nostre:

Perarrua, para damas;
Bezians, para caballeros;
Santa Liestra, para estudio,
y Campo para dinero.

Aquests pobles estan situats en les vores de l'Éssera, entre Graus y els Estrets d'Agua Salentz. Asseguren els del país que aquest cantar era cert en altre temps. Santa Liestra s'havia fet famosa per un estudi dirigit pel rector del poble; més avuy fóra inútil buscar diners a Campo, estudis a Santa Liestra, cavallers a Bezians, ni hermosuras a Perarrua.

En Barbastro están los nenes;
en Naval, los cazoleros;
en Graus está la verdad,
y en Campo los embusteros.

(a) Els tres primers pobles són de la provincia de Badajoz, y el quart de la de Huelva.

Sant Hilari; prop d' Arbucies,
Dotze dònnes, tretze bruixes (1).

A Arbucies,
gent de moltes astucies (2).

A La Bisbal
tant s'estimen quedar bé com mal (3).

A La Bisbal
tant els fa un vintidós com un ral.

Granollers
és l'esperver del Vallès (4).

A Llevaneres,
sach y arpelles (5).

Aquest cantar l'he recullit a Graus, aont diuen *nenes* als de Barbastro per la costum que aquests tenen de dir-ho als demés, com al Camp de Tarragona diem *xiquet* y *xiqueta* a tot-hom. Més en els pobles dels encontorns de Graus diuen dels habitants d'aquesta vila:

En Graus, bondad
como en las ranas pelo:
la venden á cargas,
la dan sin dinero.

Aquest altre és de la Ribera del Cinca, part alta:

De Peralta de la Sal
salen los buenos soldados;
de Estadilla, los valientes;
de Estada, los desgraciados.

(1) Això ho diuen els d'Arbucies. En cambi, altres diuen:

A Arbucies,
dotze dònnes, tretze bruixes.

(2) Publicat en nostre Anuari de 1881.

(3) Aquest ditxo's refereix a La Bisbal de l'Empordà.

(4) Ditxo propi del Vallès.

(5) Vol dir que a Llevaneres (Marina) són lladres.

En *El Folk-Lore Andaluz*, any esmentat, pàgs. 437 a 439, hi ha'ls següents, que poden referir-se al nostre:

La Nata,
terra llapiçosa
y lleganyosa (1).

Almenar,
qui no l'ha feta
la farà (2).

De Hars de Noguera,
ni dóna ni somera (3).

Del andaluz
guarda tu capuz.

Granaíno,
ladrón fino.

De Salvaleón,
ó contrabandista ó ladrón.

De la Fuente (del Maestre), y con serón,
ladrón.

(1) Petit poble del Vallès.

(2) Almenar està en la província de Lleida. Pot referir-se an aquest ditxo aquest altre de la província de Badajoz, copiat en la pl. 437 d'*El Folk-Lore Andaluç*:

Eres de la Higuera,
junto á Fregenal:
si no la has pegado,
ya la pegarás.

(3) Hars de Noguera està en la província de Lleida. Poden referir-se an aquest, tots els següents, presos d'*El Folk-Lore Andaluç*, pàgs. 437 y 438:

De Jerez (a),
ni mula ni mujer.

De la Fuente (b),
ni burro, ni gente;
y, si puede ser,
ni mujer.

De Segura (c),
ni mujer ni mula.

(a) De los Caballeros, Badajoz.

(b) Del Maestre, Badajoz.

(c) De León, Badajoz.

De Capella,
ni dòna ni somera (1).

De Mayà,
ni dòna ni ca (2).

De Cherta,
ni dòna ni matxo (3).

A Argentona
repica truges (4).

De Montroig,
ni home, ni dòna't faci goig (5).

Masroig,
ni de prop ni de lluny
te faci goig (6).

De Cabeza la Vaca (a),
ni mujer ni jaca.

De Medina (b),
ni mujer, ni gallina,
ni casa que esté de esquina.

Ni buey de Monda,
ni hombre de Ronda (c).

(1) Capella està en la província de Huesca, prop de Grau. Quan se diu això an algú d'aquell poble, respon:

La que vale *pa* algo,
alli se la quedan.

(2) Mayà és un caseriu situat prop y més avall de Besalú (Girona).

(3) Diuen que'ls de Cherta, Ribera d'Ebre, tenien la costum de comprar dos matxos, quedant-se després lo mellor y venent lo més dolent.

(4) Ha quedat aquest motiu als d'Argentona (Barcelona), a causa d'haver repicat les campanes un dia que estaven esperant a l'Ajuntament de Mataró, creyent-se veure-l arribar, sent aixís que lo que hi arribava era un remat de truges.

(5) Darrer poble del Camp de Tarragona per la part de Tortosa.

(6) Masroig està situat entre Falset y La Ribera d'Ebro.

(a) Badajoz.

(b) De las Torres, Badajoz.

(c) Málaga.

Marsà,
m'acaben de passà (1).

D'Alcové
res de bo'n ve (2).

A Vilavert
toquen l'arpa (3).

Campurrells,
aigua a la porta
y merda a les dents (4).

A Terrades
tots són lladres;
a Cistella,

(1) Marsà de prop de Falset.

(2) Fa referencia a l'Alcover del Camp de Tarragona.

(3) Vilavert, entre la Riba y Montblanch. Vinticinch anys enrera tots els fills d'aquell poble tenien fama de lladres; avuy són bons treballadors.

D. Manel Milà y Fontanals, en la cançó 390 de son *Romancerillo Catalán* (Barcelona, 1882), vol fer alusió a Vilavert en el vers 10, aon diu:

Vilavella és bona vila | sinó que hi ha caigut l'arpa.

Y, ja que parlo d'aquesta cançó sobre *motius de pobles*, em permetrà'l senyor Milà que li corretgeixi'l vers 12, que diu:

Picamoixons prop del riu, | però més prop n'és la plana,
ha de dir:

Picamoixons prop del riu, | però més prop n'és La Plana,

puix La Plana és un poblet que hi ha prop de Picamoixons, a la vora del Francolí.

També deuria corretgir-se en dita cançó *Lo Cové* per *Alcové*, ja que aquest és el veritable nom del poble.

Els habitants de Ribarroja, vora dreta de l'Ebro, tenien la mateixa anomenada que'ls de Vilert, segons aquest ditxo recullit per mi a Mequinzena:

La gente de Ribarroja
es gente muy arbitrosa:
con el visco, con la caña,
y otros con la garrapaña.

(4) Encara que en la provincia de Huesca, a Campurrells parlen català.

devegades;
a Lladó,
fins el rectó (1).

A Pontós
tots són lladres y traidors,
fòra un, fòra dos,
fòra l'àngel de Pontós (2).

A Creixell
lleven la pell;

(1) Aquest ditxo té la següent variant:

A Figueres
tots són lladres;
a Llers,
fins el pagès;
a Terrades,
devegades;
Sant Llorenç (de la Muga),
els carrers plens,
y a Lladó
fins el rectó.

Pot referir-se ab aquest ditxo'l següent, recullit per mi en els pobles de la part baixa de l'Èssera:

En Antillón,
en cada casa un ladrón;
en la del alcalde,
el hijo y el padre.

(2) Poble de l'Alt Empordà, prop de Borrassà. Entre altres cantars relatius a pobles d'aont abans sortien molts lladres, recordo 'ls dos següents, recullits per mi en la Ribera del Cinca:

Libranos, Virgen del Coro,
de los mozos de Peñalba,
de los que van á robar
con la cara enmascarada.

Viva la Virgen del Pueyo
y los santos de Peñalba.
que para vender la leña
tienen que negar la patria;

perquè si deyen que eren de Peñalba tot-hom els mirava ab desconfiança.

a Borrassà
l'acaben de llevà (1).

Si tens una filla que no l'estimis gaire,
casa-la a Albons o a Belcaire;
y, si no, a Vilademat,
que serà morta més aviat (2).

Santa Llucia de Tonyà,
qui no té diners
no hi pot anar (3).

D'Esponellà
tot se'n va;
a Vilert
tot s'hi perd;
a Espinavessa
tot s'hi vessa (4).

Vilamalla,
poca gent y gran canalla (5).

Barbaralla,
tot se perd per la canalla (6).

(1) Creixell és un poblet dependent de Borrassà, en la vora esquerra de l'Àlgama, província de Girona.

(2) Pobles de l'Empordà que abans eren molt febrosos a causa de que s'hi sònreava arroç. Aquest ditxo té la següent variant:

Si teniu una filla que no l'estimeu gaire,
caseu-la a Vilademat o a Belcaire.

A Vilademat
se morirà aviat,
y a Belcaire
no viurà gaire.

(3) La població a que s refereix aquest ditxo pertencix a l'Alt Empordà.

(4) Aquests tres pobles són de les vores del Fluvià, més avall de Besalú.

(5) Poble de l'Alt Empordà.

(6) Poble de l'Alt Empordà. Se li poden referir aquests dos ditxos de la província de Huesca:

Secastilla,
gente pillà.

Llers y Ventalló,
tot són bruixes (1).

Sant Julià de Ramis,
terra de regadiu quan plou (2).

La festa major de Tort,
el qui la fa se la menja (3).

A Sant Marsal,
dotze pagesos,
tretze menestrals (4).

A La Tallada,
totes les dònnes són garrelles (5).

A Cabanelles,
totes les dònnes són femelles (6).

Estadilla,
buena villa;
pero la gente la arruina;

y el següent, de la provincia de

Calaceite,
buena villa
y mala gente.

(1) Pobles de l'Alt Empordà. Se li poden referir el n.º 33 d'aquest aplech y el següent de la provincia de Tarragona:

A Solivella, les bruixes
d'on surten les pedregades.

(2) Poblet situat dalt d'una montanya rocosa a una hora de Girona.

(3) Perquè no conviden a ningú.

(4) Poble de l'Alt Empordà. Donen el nom de *menestral* al pagès que és propietari de les terres que conrea o fa conrear.

(5) Poble de l'Alt Empordà. Les dònnes d'aquest poble, quan els diuen això, responen:

Es senyal que som poncelles.

(6) Cabanelles està entre Besalú y Navata, provincia de Girona.

A Vilademires,
set pagesos,
set reis
y set lleis (1).

Vilafant,
vila de fam (2).

(Acabarà)

CELS GOMIS

CRONICA DEL CENTRE

MAIG DE 1901

CONFERENCIES Y LECTURES

LECTURES DE CLÀSSICHS CATALANS. — El divendres 3 en J. Massó Torrents continuà la serie de lectures dels *clàssichs catalans*, donant noticia de les obres de Fra Francesch Exime- niç, fent un estudi complet de tant eximi escriptor; estudi que féu sobressortir de notable manera la personalitat de Fra Exime- niç, aixís com també donà exacta idea del temps en que aquest publicà ses obres.

Els concurrents aplaudiren y felicitaren coralment an en Massó Torrents per son eruditíssim treball.

CONFERENCIES SOBRE LA LLENGUA CATALANA. — El divendres dia 10, el secretari D. Rossendo Serra va donar una conferència sobre'l tema *Formació y caràcter de la llengua catalana*, expli- cant somerament les varies dominacions dels pobles establerts a

(1) Vilademires és una reunió de pagesies entre Besalú y Navata.

(2) Poble a mitja hora de Figueres. Se li poden referir aquests tres de la part alta de l'Èssera, en la provincia de Huesca:

Avi, Seyra y Barbarnens
són tres llogars molt dolents.

Avi, Barbarnens y Seyra,
tres llogars de la miseria.

Seyra, Barbarnens y Avi,
los tres llogars de la fama.

Catalunya desde'ls autòctons (edat de pedra) als gòts; ressenyant les invasions ibèrica, celta, tirrena (edad de coure), fenicia, grega, cartaginesa y romana (edad de ferro, ab la que comença ja l'història escrita), citant-ne'ls elements del llenguatge que de totes elles en va pendre'l català, esbrinant diferents etimologies y transcrivint alguns fragments de glosaris molt interessants.

En les conferències successives tractarà de la formació de les llengües vulgars y dels elements que darrerament han influït en la nostra, pera arribar a fixar-ne son caràcter.

El conferenciant va ésser molt aplaudit y felicitat per la concurrència que omplia'l local.

BARCELONA A COMENÇAMENTS DEL SEGLE XIX.—El divendres 17 en Macari Golferichs donà una notable conferència sobre'l tema d'*Una excursió per Barcelona a començaments del segle XIX*, descrivint els principals monuments que en aquell temps hi havia en la nostra ciutat comtal y donant datos curiosíssims sobre cada un d'ells. Son conciençut treball fou aplaudidíssim pels que tingueren el gust d'escoltar-lo.

POESIES INEDITES.—El divendres 24 en Bonaventura Conill va donar a conèixer algunes poesies inèdites del malaguanyat soci del CENTRE y distingit advocat en Joseph Marià Coll y Rodés.

La presentació del poeta y de l'amich fou feta d'una manera inimitable, y les poques poesies que d'ell va llegir, per haver esquisat el seu autor la major part de les per ell escrites, foren molt ben rebudes y fortament aplaudides, per l'espontaneïtat ab que foren fetes y pels delicadíssims sentiments y el gran amor a la terra catalana que arreu hi brollen.

CONFERENCIA FOLK-LÒRICA.—Per demés interessant resultà la conferència donada el divendres 31 per l'incançable folk-lorista en Valeri Serra y Boldú sobre les *Cançons de pandero y ronda*, recullides per ell a l'encontrada de Lleida. Aquestes cançons tenen generalment certa dolça melangia que captiva l'ànima, y algunes d'elles se distingeixen per l'aire picaresch y les paraules de doble sentit, tant comunes en la nostra llengua, que les fa molt apropiades pera la sàtira, a la que tanta propensió té'l nostre poble.

El conferenciant fou molt aplaudit per son treball, que, no per ésser d'abella, deixa de contribuir en gran manera a la cultura

patria, puix dóna a conèixer l'inclinació peculiar dels habitants de les diferents encontrades de Catalunya y llurs diferències d'istil y de llenguatge.

EXCURSIONS

EXCURSIÓ A TARRASSA. — El diumenge 26 varen anar a fer l'excursió a Tarrassa'ls Srs. Basté, Codina, Font y Sagué, Vidal y Valenciano, Flos y Calcat, Estany, Piera, Capmany, Comas y molts d'altres que hi havien anat pera assistir a l'assamblea convocada per l'Unió Catalanista.

Els Srs. Palet y Barba, Montconill (l'arquitecte municipal) y diferents tarrassenchs entusiastes, varen acompanyar als excursionistes a visitar els veritables tresors de l'art romànic que l'industrial ciutat té y que prou coneguts són y que en aquest mateix BUTLLETÍ s'han tractat varies vegades.

Ab motiu de l'esmentada assamblea hi va haver ocasió de fraternisar ab molts delegats del CENTRE en diferents punts, quins noms no's fan constar pera no incórrer en omissions.

PRECHS

Se prega a tots els socis que pensin enviar la relació de llurs excursions que, sempre que'ls sigui possible, les acompanyin de fotografies o dibuixos, representant els principals accidents topogràfics y punts de vista més pintorescos de les encontrades que recorrin, a fi de poguer-les publicar il·lustrades, puix la representació gràfica contribueix en gran manera a que'l lector se faci molt més bé càrrech de la descripció escrita, sense que això vulgui dir que aquesta no sigui absolutament indispensable.

També fóra molt convenient que'ls excursionistes portessin un mapa de Catalunya pera anotar-hi'ls erros de nom o de situació dels pobles de les encontrades per ells visitades; erros que deurien fer constar en llurs descripcions, a fi y efecte de poder-los esmenar degudament.

LO CENTRE EXCURSIONISTA DE CATALUNYA sols se declara responsable de lo contingut en la *Secció Oficial* del seu BUTLLETÍ, deixant íntegra als respectius autors la responsabilitat dels treballs firmats.